

Л. М. Ільч,
д. е. н., доцент, завідувач кафедри управління,
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-8594-1824

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.7.4

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ: ДОСВІД КРАЇН СКАНДИНАВІЇ ТА БАЛТІЇ

L. Plich,
Doctor of Economic Sciences, Associate Prof, Head of the Chair of Managment,
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv

MODERNIZATION OF THE CAREER GUIDANCE SYSTEM: EXPERIENCE OF SCANDINAVIAN AND BALTIC COUNTRIES

Сучасна молодь професійні устремління, успішну побудову кар'єри та отримання бажаного соціального статусу переважно пов'язує з вищою освітою. Водночас національний ринок праці характеризується високими показниками надмірної освіченості робочої сили, які щороку зростають. Це означає, що країна володіє значним потенціалом робочої сили, яка працює на робочих місцях, що не вимагають високої кваліфікації. За таких умов побудова ефективної системи професійної орієнтації має стати стратегічною ціллю на шляху до забезпечення сталого економічного розвитку. Метою статті є дослідження специфіки систем професійної орієнтації країн Скандинавії та Балтії, вивчення інноваційних методів і соціальних інститутів, здатних модернізувати національну систему професійної орієнтації.

Проаналізовано досвід модернізації систем професійної орієнтації Данії, Швеції, Ісландії, Норвегії, Естонії, Латвії та Литви. Встановлено, що в більшості країн система професійної орієнтації є частиною концепції неперервної освіти. Виявлено, що модернізація систем професійної освіти досліджуваних країн відбувалася з урахуванням норм та стандартів якості Європейського Союзу і супроводжувалася залученням до обговорення перспективних змін широкого кола зацікавлених сторін у сферах праці та освіти (представників міністерств та відомств, керівників освітніх закладів, асоціацій і об'єднань освітян, роботодавців, профспілок тощо). Досліджено механізми формування та реалізації політики професійної орієнтації. Виявлено, що спільною рисою для країн Скандинавії та Балтії є провідна роль держави у формуванні політики професійної орієнтації та забезпечення нормативної, організаційної, фінансової, інфраструктурної і кадрової підтримки реалізації відповідної політики.

Висвітлено інноваційні підходи у наданні профорієнтаційних послуг, зокрема, психологічна діагностика професійних здатностей особистості, індивідуальні та сімейні консультації кар'єрних радників, а також широкий спектр інформаційних та консалтингових онлайн-послуг, які надаються як державними, так і недержавними структурами. З урахуванням досвіду країн Скандинавії та Балтії визначено шляхи підвищення ефективності національної системи професійної орієнтації.

Today's youth primarily link own's professional aspirations, successful career pursuing and gaining a desired social status to getting higher education. At the same time national labor market demonstrates

rather high level of overeducated labor force which eventually increases. It means that the country possesses significant potential of workforce employed in low-skilled jobs. Under such circumstances developing the efficient career guidance system is a strategic aim on the way of sustainable economic development security. The purpose of the article is to investigate a specific nature of career guidance system in Scandinavian and Baltic countries, as well as highlight innovation methods and social institution enable to upgrade the national career guidance system.

The experience of career guidance system modernization in Denmark, Sweden, Iceland, Norway, Estonia, Latvia and Lithuania was analyzed. It is defined that in majority of the countries career guidance system is an essential part of life-long learning education. It has been found that career guidance system modernization in the states investigated took place considering the European Union quality norms and standards. The wide circle of occupational and educational stakeholders (representatives of ministries and agencies, heads of educational institutions, associations and communities of educationalists, employers, trade unions etc.) were engaged in discussing the prospective changes. The tools of career guidance policy formation and realization were investigated. It has been identified that the profound role of the state in formation career guidance policy and regulatory, organizational, financial, infrastructure and personnel support security concerning this policy realization is the common feature uniting Scandinavian and Baltic countries.

Innovation approaches to provision of vocational guidance services like psychological diagnostics of person's professional skills, individual and family consultations of career advisers as well as a wide range of information and consulting online services providing by authorities and non-governmental organization are highlighted. Taking into account the experience of Scandinavian and Baltic countries, the ways of increasing the efficiency of national career guidance system are defined.

*Ключові слова: професійна орієнтація, професійне самовизначення, освіта, ринок праці, кар'єра.
Key words: career guidance, professional self-determination, education, labor market, career.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ В ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ВИСВІТЛЕННЯ ЇЇ ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Інноваційні прориви людства у науці та техніці, поширення інтелектуальних систем і технологій у виробництві впливають на організацію виробництва усіх без виключення сфер економічної діяльності, сприяють розв'язанню низки актуальних проблем, починаючи від логістики і закінчуючи проблемами глобального потепління. Водночас ці новації суттєво видозмінюють структуру ринку праці, загострюють проблеми збалансування попиту і пропозиції праці за освітньо-кваліфікаційними характеристиками, посилюють вимоги до якості підготовки фахівців та потребу постійного оновлення професійних компетенцій. У цьому контексті професійна орієнтація та самовизначення населення і вміння вибудовувати власні освітньо-професійні траєкторії уможливають пришвидшення транзитних переходів у сфері зайнятості та сприяють мінімізації ризиків тривалого безробіття. Отже, актуальності набувають соціально-економічні дослідження щодо модернізації системи професійної орієнтації населення (СПО).

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, У ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

Аналізуючи науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених за останні роки, можна виявити неоднороззначність та багатоаспектність проблеми професійної орієнтації населення. Дослідженням проблеми професійної орієнтації в контексті глобалізації та структурних зрушень попиту на робочу силу за професіями займалися Н. Сапельнікова (N. Sapelnikova) та Г. Решетова (G. Reshetova) [10]. Професійну орієнтацію як підсистему освіти та один з інструментів забезпечення рівного доступу населення до ринку праці досліджували С. Валдімарсдоттір (S. Valdimarsdottir), І. Бергмо-Првулович (I. Bergmo-Prvulovic), Р. Вуорінен (R. Vuorinen), А. Ловен (A. Loven) [14], П. Плант (P. Plant) та Е. Хауг (E. Haug) [14; 16]. Різномісним аспектам професійної орієнтації молоді присвятили свої роботи І. Беганська (Beganska I.) [1], Л. Білоусова (L. Bilousova), Н. Пономарьова (N. Ponomarova) [2], В. Лозовецька (V. Lozovetska) [5], М. Кримова (M. Krumova), Н. Якімова (N. Yakumova) [6] та ін. Проблема вимірювання взаємозв'язків між кар'єрою, професійною орієнтацією і потребами в професій-

ній освіті дорослих займалися Л. Мангас (L. Mangas), Б. Сієра (B. Sierra), М. Теєдор (M. Tejedor) [17].

Широкий спектр досліджень у напрямі професійної орієнтації переважно стосується дітей шкільного віку, молоді та безробітних. Це є свідченням того, що профорієнтація розглядається переважно в контексті транзиту робочої сили від освіти до ринку праці або від безробіття до зайнятості. На моє переконання такий підхід є досить вузьким, оскільки не враховує можливостей транзиту робочої сили у сфері зайнятості (наміврів зайнятих людей змінювати напрям професійної діяльності та регламент робочого часу), а також транзиту від неоплачуваної роботи до оплачуваної. З огляду на це, постає необхідність у розширенні сегменту осіб, охоплених професійною орієнтацією і відповідно пошуку шляхів модернізації СПО.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження специфіки СПО країн Скандинавії та Балтії, а також виокремлення інноваційних методів, соціальних інститутів, здатних модернізувати національну СПО.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Система професійної орієнтації України пройшла складний шлях становлення. У Концепції державної системи професійної орієнтації населення остання визначається як науково обгрунтована система взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності [4]. Разом з тим основою професійного самовизначення особи є самопізнання та об'єктивна самооцінка індивідуальних особливостей, зіставлення своїх професійно важливих якостей і можливостей з вимогами, необхідними для набуття конкретних професій, та кон'юнктуру ринку праці [9].

Оскільки професійне самовизначення є пролонгованим дискретним процесом, який триває впродовж всього свідомого життя особистості та передбачає неодноразове прийняття рішень щодо зміни виду або характеру зайнятості, то професійна орієнтація має здійснюватися не лише під час здобуття освіти чи перебування на біржі праці, а й впродовж розгляду альтернатив транзиту на ринку праці. Цілком слушною є думка В. Лозовецької про те що "профорієнтаційна підтримка повинна надаватися особистості на всіх етапах її професійного становлення та розвитку, в тому числі і в процесі її професійної освіти та навчання" [5, с. 5—6].

У цьому контексті цікавим є досвід інших країн світу, які вибудовують національні СПО відповідно до концептуальних засад навчання впродовж життя, що сприяє формуванню нової культури споживання освітніх послуг та уможливує збалансування розвитку загальних і спеціальних компетенцій особистості з суспільними запитами. У таблиці 1 узагальнено дані про інституційну підтримку СПО у країнах Скандинавії та Балтії.

У Данії формуванням політики професійної орієнтації опікуються Міністерство у справах дітей та освіти [19] та Міністерство науки, інновацій та вищої освіти [20]. Міністерство дітей та освіти Данії формує і реалізує політику професійної орієнтації для осіб, охоплених загальноосвітньою та професійно-технічною підготовкою. Своєю чергою Міністерство науки, інновацій та вищої освіти Данії відповідає за професійну орієнтацію дорослого населення. Обидва міністерства активно приймають участь у міжнародній співпраці щодо професійної орієнтації і намагаються узгодити нормативні

акти з цих питань відповідно до Резолюції Європейського Союзу (ЄС) щодо професійної орієнтації впродовж життя та відповідними рекомендаціями ЄС і ОЕСР.

Данія має досить тривалу традицію міжсекторального співробітництва у питаннях професійної орієнтації на національному, регіональному та локальному рівнях. На національному рівні таке співробітництво триває у рамках Форуму національного діалогу, до якого входять представники міністерств та громадських організацій. Метою Форуму національного діалогу є підвищення якості освітніх послуг у консультативних центрах; забезпечення тісного діалогу між міністерствами і організаціями, установами, асоціаціями та консультативними центрами, які беруть участь у формуванні та реалізації політики професійної орієнтації.

Мережа профорієнтаційних центрів досить розгалужена. Вже з початкової школи професійна орієнтація реалізується в рамках освітньої програми "Освіта та робота" вчителями молодшої та середньої ланки загальноосвітньої школи, а далі викладачами гімназій та коледжів.

Заклади вищої освіти до здійснення профорієнтації залучають професорсько-викладацький склад, спеціально підготовлених консультантів та студентів. Міністерством науки, інновацій та вищої освіти Данії створено національний інформаційний портал Uddannelseszoom [29], який містить бази даних щодо можливостей працевлаштування та побудови кар'єри, актуальності освітньої підготовки, закладів, які її надають та якості відповідних послуг. Цільовою групою користувачів є: діти, молодь, доросле населення, інструктори, вчителі, консультанти з профорієнтації тощо.

Поза освітою послуги з професійної орієнтації надаються спеціалізованими центрами на регіональному та державному рівнях. Зокрема на регіональному рівні діє 56 центрів молодіжної професійної орієнтації, основною метою яких є озброєння молоді інформацією щодо потреб ринку праці, життєвого циклу професій та актуальності компетенцій. Послуги центрів спрямовані на учнів 7—10 класів і молодь віком до 25 років, яка навчається або працює.

Регіональні центри профорієнтації сприяють забезпеченню комфортного переходу молоді від освіти до ринку праці, і навпаки. З січня 2011 року у Данії працює інтернет-платформа електронної профорієнтації eGuidance [13], яка цілодобово за допомогою різноманітних віртуальних каналів зв'язку (електронної пошти, чату, вебінару, соціальної мережі, телефону або текстового повідомлення) сім днів на тиждень надає індивідуальні послуги з профорієнтації для різних вікових груп населення. Крім інтернет-платформи eGuidance, діє національний портал з профорієнтації: www.ug.dk, який допомагає громадянам знаходити актуальну інформацію про розвиток ринку праці та приймати кваліфіковані рішення щодо здобуття освіти, навчання та кар'єри.

На державному рівні профорієнтація здійснюється понад 90 муніципальними центрами зайнятості. Цільовою групою є особи старші 18 років та безробітні. Державною службою зайнятості створено інтернет-портал www.jobnet.dk, на якому можна отримати інформацію про вакансії, переглянути банк резюме тощо.

В Ісландії тривалий час спостерігався значний відсів учнів зі старшої школи та вищої освіти, який був пов'язаний із бажанням молоді раніше починати трудове життя. Тому ісландці вважають, що рання професійна орієнтація є запорукою свідомого поміркованого вибору освіти та професії.

Відповідальність за формування політики професійної орієнтації покладена на Міністерство освіти, науки та культури (для освітніх закладів усіх рівнів), Міністерство соціальних справ (для дорослого населення) та Міністерство промисловості й інновацій (профорієнтація безробітних). На формування та реалізацію

Таблиця 1. Інституційна підтримка системи управління професійною орієнтацією у країнах Скандинавії та Балтії

Назва країни	Нормативно-правові акти, що регламентують професійну орієнтацію	Державні та недержавні органи, що формують політику системи професійної орієнтації	Суб'єкти, що надають професійно-орієнтаційні послуги	Веб-сервіси професійної орієнтації
Данія	Закони “Про освіту”, “Про вищу професійну освіту”, “Про вищу освіту”, “Про відкриту освіту” (професійно-орієнтоване навчання дорослих), “Про професійну орієнтацію в сферах освіти та бізнесу...”, “Про активну політику зайнятості” і т.ін.	Міністерство у справах дітей та освіти, Міністерство науки, інновацій та вищої освіти, Форум національного діалогу (представники міністерств, громадських організацій, об'єднань роботодавців та профспілок)	Освітні заклади первинного, вторинного та третинного рівнів, муніципальні та регіональні центри профорієнтації, центри профорієнтації молоді, центри навчання і підвищення кваліфікації дорослих	Національний портал професійної орієнтації www.ug.dk , а також веб-сайти: www.UddannelsesGuiden , www.eGuidance , www.Job Compas , jobnet.dk
Ісландія	Закони “Про обов’язкову освіту”, “Про старші класи загальноосвітньої школи”, “Про вищу освіту”, “Про освіту дорослих”, “Політика професійної орієнтації впродовж життя”	Міністерство освіти, науки та культури, Міністерство соціальних справ, Міністерство промисловості та інновацій (зокрема управління з питань праці та підпорядковані йому дев’ять державних центрів зайнятості), Асоціація освіти та професійної орієнтації, а також місцеві органи влади, експерти з кар’єрних питань, профспілки, асоціації роботодавців, кар’єрних радників та освітян	Освітні заклади первинного, вторинного та третинного рівнів, спеціалісти-інструктори, консультанти з питань профорієнтації, які мають ліцензію на надання відповідних послуг	Онлайн платформа www.naestaskref.is , яка спрямована на надання населенню та закладам освіти інформаційної підтримки з питань освіти, компетенцій, безперервного навчання, валідації тощо. www.Framabraut - мережа освітніх програм для дорослого населення
Норвегія	Закони “Про освіту”, “Про вищу професійну освіту”, “Правила забезпечення якості та розвитку якості у вищій і вищій професійній освіті”, “Національна стратегія компетенцій”, “Національна політика у сфері компетенцій”	Міністерство освіти і науки, у тому числі Норвезька агенція навчання впродовж життя, Міністерство праці та соціальної політики, Державна служба зайнятості	У загальноосвітніх школах спеціалізовані сертифіковані консультанти-інструктори та вчителі, які викладають курси поглибленого вивчення прикладних дисциплін. У закладах професійно-технічної та вищої освіти функціонують центри кар’єри та регіональні центри адміністрації праці	www.kompetansenorge.no – сайт Міністерства освіти і науки “Компетенції Норвегії”, який висвітлює інформацію щодо освіти і навчання впродовж життя, а також статистичні дані у сфері формування компетенцій. www.Studera.no – сайт, що надає професійну орієнтацію для дорослого населення
Швеція	Закони “Про освіту”, “Про зайнятість населення”, “Загальні керівні принципи у сфері кар’єрного навчання”	Міністерство освіти та науки, Міністерство зайнятості населення, Шведська національна агенція з освіти, Шведська інспекція шкіл, Шведська рада з вищої освіти, управління вищою освітою, об’єднання роботодавців та профспілок	Муніципалітети, освітні заклади первинного, вторинного та третинного рівнів, центри державної служби зайнятості, а також приватні служби з професійної орієнтації	www.Utbildningsinfo.se – сайт для студентів, батьків та фахівців у сфері освіти; www.studera vidare.se – сайт з профорієнтації для дорослого населення, Державна служба зайнятості www.arbetsformedlingen.se , Шведська асоціація кар’єрних радників www.vagledarforeningen.org Професійно-орієнтаційний веб-портал Euroguidance www.programkontoret.se/Euroguidance
Естонія	Закони “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про освіту дорослих”, “Про зайнятість населення”, “Про професію”, “Стратегія неперервної освіти”, “Політика професійної орієнтації впродовж життя”, “Кодекс етики з професійної орієнтації”	Міністерство освіти та науки, Міністерство соціальних справ, Естонська асоціація кар’єрних радників, Естонський центр роботи з молоддю, Естонська асоціація керівників шкіл, Естонська студентська спілка, Естонська торгово-промислова палата	Фонд Innove (Агенція з управління освітою впродовж життя, Центр компетенцій та його регіональні відділи), Фонд Архімеда та Державна служба зайнятості (регіональні центри Rajaleidja), освітні заклади первинного, вторинного та третинного рівнів, Асоціація кар’єрних радників	Електронний банк оцінки, Система прийому інформації для університетів і професійно-технічних освітніх закладів, Інформаційна система навчання, Система управління естонською школою, Естонський науковий портал, Державний реєстр професійної кваліфікації, електронний сервіс Естонського фонду страхування на випадок безробіття, веб-портали www.innove.ee , www.Minukarjäär.ee , www.Ekool.ee та studium.com
Латвія	Закони “Про освіту”, “Про професійну освіту”, “Про зайнятість населення”, Біла книга “Удосконалення системи підтримки розвитку кар’єри”, “Кодекс професійної етики кар’єрних радників”	Міністерство освіти і науки та спорту, Міністерство соціального захисту та праці, Міністерство економіки та всі зацікавлені сторони в рамках Національного форуму з професійної орієнтації	Державної агенції зайнятості та державна агенція з розвитку освіти, Латвійський центр Euroguidance, вчителі, шкільні консультанти з профосвіти, а також сертифіковані консультанти	Державна агенція розвитку освіти (департамент управління кар’єрою) www.viaa.gov.lv/Euroguidance , Центр профорієнтації в освіті дорослих NordPlusAdult www.adultguidance.lv , Центр освіти дорослих www.gpbite.eu , Латвійська асоціація освіти дорослих http://www.laea.lv Державна агенція з правевлаштування www.karjerascentrs.lv
Литва	Закони “Про освіту”, “Про зайнятість населення”, “Стратегія професійної орієнтації”, “Принципи забезпечення якості послуг з управління кар’єрою для студентів”, “Кваліфікаційний стандарт для спеціалістів з профорієнтації”, “Принципи етики в профорієнтації”	Міністерство освіти, науки та спорту, Міністерство соціального захисту та праці, Міністерство економіки та всі зацікавлені сторони в рамках Національного форуму з професійної орієнтації	Литовська організація з підготовки кадрів для ринку праці, Литовська біржа праці, інформаційні центри кар’єри, педагогічно-психологічні центри, університетські центри планування кар’єри, Центр планування кар’єри, приватні центри профорієнтації та правевлаштування	Центр планування кар’єри при Палаті технічної творчості www.rmtkr.lt , Литовська біржа праці www.ldb.lt , Литовська організація з підготовки кадрів для ринку праці www.ldrmt.lt , Інтернет-портал www.AIKOS та веб-сайт www.Mukis.lt

Джерело: складено за джерелами: [7; 8; 11—30].

політики профорієнтації у рамках соціального діалогу впливають місцеві органи влади, експерти з кар'єрних питань, профспілки, роботодавці, асоціації (роботодавців, кар'єрних радників, освітян, у тому числі й Ісландська асоціація з освіти та професійної орієнтації) [7].

Профорієнтацією охоплені широкий сегмент населення Ісландії. Всі учні, як у середніх, так і в старших класах мають право на отримання консультації кар'єрного радника за вимогою. Відповідно до національного законодавства Ісландії у вищій школі кар'єрні радники не обов'язкові, однак у більшості університетів вони працюють за наймом, супроводжуючи студентів і випускників. Доросле населення отримує послуги профорієнтації у спеціалізованих центрах навчання дорослих, а також у відділеннях управління працею, які діють під егідою Міністерства добробуту Ісландії [12].

Кар'єрні радники допомагають громадянам орієнтуватися на ринку праці, розуміти його тенденції та закономірності, оцінювати власні сильні та слабкі сторони, вибудовувати освітні траєкторії, опановувати сучасні методи та інструменти пошуку роботи, формувати навички успішного проходження співбесіди тощо.

Центром освіти та професійної підготовки Ісландії розроблено веб-портал Naestaskref [27], місією якого є допомога громадянам у виборі професії, інформуванні про вимоги до робочих місць та можливості проходження відповідної освітньо-професійної підготовки.

У Норвегії стратегічні цілі політики професійної орієнтації впродовж життя тісно пов'язані з цілями Національної стратегії розвитку компетенцій, зокрема: забезпечення рівного доступу до якісних послуг професійної орієнтації на всіх рівнях і за всіма видами економічної діяльності, скорочення чисельності людей, які не мають освіти та професійної підготовки, підвищення рівня зайнятості та створення комфортних умов для критичних переходів у зайнятості на всіх етапах життя.

Законом Норвегії "Про освіту" визначено заходи з професійної орієнтації частиною освітньо-виховного процесу загальноосвітніх шкіл. З початкових класів до навчального плану введено дисципліну "Знання про вибір професії", яку викладають спеціально підготовлені коучі. Вимоги до знань і компетенцій коучів з професійної орієнтації регламентовані законодавчо.

До ведення профорієнтації також залучаються вчителі загальноосвітніх шкіл, які в рамках проекту поглибленого вивчення професій озброюють учнів знаннями щодо навчання на локальних підприємствах та можливостей короткострокового працевлаштування. Проведення професійної орієнтації на ранньому етапі професійного самовизначення сприяє попередженню ризику відсіювання учнів та студентів з освітніх закладів вищої та професійної освіти.

Водночас специфічною рисою професійної орієнтації Норвегії є те, що вона не поширюється на молодь, яка навчається у закладах вищої освіти. Хоча справедливо зазначити, що при університетах та коледжах існують центри розвитку кар'єри, які надають консалтингову допомогу студентам. Для осіб, які не навчаються та не працюють послуги професійної орієнтації надаються регіональними центрами Норвезької адміністрації праці та соціального забезпечення, яка підзвітна Міністерству освіти і науки. Діяльність цієї організації зосереджена на соціальній інтеграції, підвищенні кваліфікації, консалтинговій допомозі у питаннях кар'єри, сприянні працевлаштуванню тощо.

У Швеції законодавством передбачено поширення професійної орієнтації на учнів і студентів, а також на доросле населення, яке входить до складу робочої сили. До формування політики з професійної освіти залучені Міністерство освіти та науки, Міністерство зайнятості, об'єднання роботодавців та профспілки [11, с. 4—5].

Контроль за реалізацією професійної орієнтації впродовж життя покладений на Шведську національну агенцію з освіти [8], центральний адміністративний

орган, підзвітний Міністерству освіти і науки. Регіональні та місцеві представництва агенції (муниципалітети) уповноважені реалізовувати політику профорієнтації.

Муниципалітети мають право створювати власні консалтингові служби з профорієнтації, але при цьому дотримуватися відповідності їхньої просвітницької діяльності навчальним планам та програмам загальноосвітніх шкіл [11, с. 5—6]. Контроль за дотриманням норм якості професійної орієнтації в загальноосвітніх закладах покладено на Шведську інспекцію шкіл.

Варто зазначити, що у Швеції профорієнтація в загальноосвітній школі не обов'язкова. Однак вона здійснюється переважно у вигляді інформаційних сесій, які проводяться кар'єрними радниками. Як правило, такі сесії проводяться у середніх та старших класах загальноосвітньої школи, коли учні мають зробити вибір профільного спрямування. Під час сесій учнів навчають аналізувати ринок праці, розуміти перспективні потреби економіки, розмежовувати життєві цикли професій, вибудовувати освітні та кар'єрні траєкторії тощо. У середній школі відвідування цих сесій є швидше бажаним, а не обов'язковим. Проте у дев'ятому класі кожен учень проходить через особисте інтерв'ю з кар'єрним радником щодо майбутнього вибору професії.

Професійна орієнтація у вищих освітніх закладах регламентована урядом. Шведська рада з вищої освіти, організації роботодавців, профспілки та відповідне управління муниципалітету відповідають за ефективність діяльності закладів освіти та професійну орієнтацію.

Практично у всіх муниципалітетах є служби зайнятості. Уряд інвестує значні кошти в створення ресурсів з професійної орієнтації, доступних через Інтернет. На всіх рівнях освіти діють веб-сервіси з профорієнтації, зокрема Utbildningsinfo.se (для студентів, батьків і спеціалістів) та Studera.nu (для дорослого населення) [11, с. 10].

Унікальною рисою шведської СПО є діяльність спеціалізованих центрів зайнятості, які здійснюють професійну орієнтацію за певним профілем, наприклад: економіка, технології, промисловість, послуги з догляду за людьми, мистецтво тощо. На відміну від більшості країн, де профорієнтація та заходи сприяння працевлаштуванню, спрямовані лише на безробітних, у Швеції користувачами таких послуг можуть бути особи, які працюють, але мають намір змінити професію.

Профорієнтаційна робота в Естонії вибудована відповідно до Національної стратегії неперервної освіти, якою передбачено забезпечення рівного доступу різним віковим категоріям населення до якісного навчання впродовж життя та отримання консалтингових послуг з побудови і розвитку кар'єри.

Формування політики професійної орієнтації впродовж життя належить до повноважень Міністерства освіти та науки та Міністерства соціальних справ. Основною метою відповідної політики є створення і забезпечення функціонування стійкої та зручної системи профорієнтації, здатної допомогти громадянам виявляти власні компетентності, професійні нахили та здібності, вибудовувати освітні траєкторії, опановувати нові професії та вносити корективи у розвиток кар'єри.

З метою уникнення дублювання послуг профорієнтації різним цільовим групам, а також боротьби з неефективним розподілом економічних та людських ресурсів урядом Естонської Республіки з 2019 року було прийняте рішення передати всі повноваження у реалізації політики профорієнтації Державній службі зайнятості. Таке рішення сприяло забезпеченню достовірності, прозорості та доступності інформації про ситуацію на ринках праці та освітніх послуг, а також підвищенню якості профорієнтації. Нині основними провайдером відповідних послуг є Фонд Innove (Агенція з

управління освітою впродовж життя) та Державна служба зайнятості.

Відповідно до Закону Естонської Республіки "Про освіту" профорієнтаційна робота має вбудовуватися з урахуванням потреб локальних ринків праці. Розроблення та впровадження навчальних планів з профорієнтації та кар'єрного навчання здійснюється Фондом Innove.

Початкові навички управління кар'єрою у дітей починають формувати ще у дошкільному віці. Найбільш диференційовані заходи з профорієнтації, спрямовані на учнів молодших та середніх класів загальноосвітньої школи. У рамках "Молодіжної гарантії" за підтримки Фонду страхування на випадок безробіття реалізуються додаткові заходи сприяння комфортному переходу молоді від освіти до ринку праці та навпаки, а також повернення на ринок праці тих, хто не навчається та не працює.

Регіональні центри Rajaleidja (які підпорядковані Державній службі зайнятості) опікуються профорієнтацією дітей і молоді (7—27 років). У загальношкільній освіті профорієнтація здійснюється в рамках факультативу "Навчання впродовж життя та планування кар'єри". У професійно-технічній освіті вона реалізується через модулі кар'єри, спрямовані на формування над-професійних компетенцій та підприємницьких навичок.

При університетах діють бюро розвитку кар'єри, які надають студентам допомогу у працевлаштуванні та плануванні особистісного професійного розвитку. Консультанти з кар'єри допомагають студентам у пошуку підходящого робочого місця, подачі заявки на роботу, написання резюме й супровідного листа, підготовці до співбесіди. Індивідуальні консультації та послуги в групах проводяться за участю співробітників університету та зовнішніх експертів.

Своєю чергою Державна служба зайнятості надає інформаційні та консалтингові послуги з профорієнтації зайнятих та безробітним. За кожним безробітним закріплені кар'єрні радники, який допомагає визначити ключові компетенції для здобуття підходящої роботи та побудови перспективної освітньо-професійної траєкторії.

З метою об'єднання зусиль більшої кількості соціальних партнерів навколо ідеї підвищення якості професійної орієнтації з 2019 року у Естонії відновлено діяльність Національного форуму. Метою Форуму є моніторинг цілей розвитку кар'єрних послуг, підвищення якості заходів з профорієнтації, а також розроблення механізмів розширення доступу до неї. До складу цього Форуму входять Міністерство освіти та науки, Міністерство соціальних справ, Естонська асоціація кар'єрних радників, Естонський центр роботи з молоддю, Естонська асоціація керівників шкіл, Естонська студентська спілка, Естонська торгово-промислова палата, Фонд Innove та Фонд Архімеда [15, с. 12].

З метою інтеграції та розширення доступу до різноманітних послуг з освіти та ринку праці розроблені й діють численні інформаційні системи, сумісні з Естонською інформаційною системою освіти (EHIS), зокрема, Електронний банк оцінки, Система прийому інформації для університетів і професійно-технічних освітніх закладів, Інформаційна система навчання, Система управління естонською школою, Естонський науковий портал, Державний реєстр професійної кваліфікації та електронний сервіс Естонського фонду страхування на випадок безробіття. Національні статистичні дані про зайнятість та оплату праці та доступні в базах даних Служби статистики Естонської Республіки. Інформація про попит та пропозиції праці забезпечується професійним барометром, а всі інструменти, необхідні для самоаналізу та планування кар'єри — електронним ресурсом Minukaaja.ee, Державної служби зайнятості.

Крім того, для батьків, вчителів та дітей розроблено простий спосіб отримання інформації про ринки

праці та освіти у вигляді інноваційних веб-сайтів: eKool та Stuumium. Реформування системи профорієнтації на державному рівні сприяло поповненню інформаційних ресурсів СПО базами даних про професії (відео, описи, дослідження можливостей та варіантів працевлаштування, включно з інформацією про оплату праці та соціальне забезпечення).

Професійна орієнтація в Латвії здійснюється як в освіті, так і в зайнятості. Міністерство освіти і науки відповідає за розроблення та реалізацію національної політики профорієнтації в освіті та координує її реалізацію освітніми закладами всіх рівнів [23], а Міністерство добробуту (зокрема Бюро з працевлаштування, в його структурі) виконує відповідні цілі у сфері зайнятості для дорослого населення. Крім того, до повноважень обох урядових структур входить контроль виконання політики профорієнтації і моніторинг якості надання профорієнтаційних послуг населенню.

Державна агенція з розвитку освіти, підпорядкована Міністерству освіти і науки і є основною установою, що розробляє рекомендації з проведення професійної орієнтації та шляхи підвищення її ефективності (тестування щодо кар'єрного просування, можливості отримання професійних знань у сфері праці тощо). При агенції знаходиться латвійський центр Euroguidance, який надає інформацію щодо національної та європейської політики профорієнтації, а також про можливості підвищення освітньої та трудової мобільності у Європі.

Державна агенція розвитку освіти в рамках профорієнтаційної програми "Молодіжна гарантія" пропонує молоді віком 17—29 років (як безробітним, так і зайнятим) можливість безкоштовно опанувати одну з 32 професій у професійних освітніх закладах. Перелік професій узгоджений з роботодавцями і передбачає проходження практики на виробництві. Найбільш обдарованим студентам передбачена стипендія (70 — 150 євро) і проживання в гуртожитку.

Відповідно до затвердженої Кабінетом Міністрів Латвії Білої книги "Удосконалення системи підтримки розвитку кар'єри", система підтримки та розвитку кар'єри складається з трьох основних елементів: інформації, професійної освіти та професійної орієнтації. Національними освітніми стандартами підготовка учнів та студентів до усвідомленого вибору професії визначена однією зі стратегічних цілей. Озброєння навичками управління кар'єрою передбачено в змістовному наповненні освітніх програм на первинному, вторинному та третинному освітніх рівнях.

У сфері праці Державна агенція зайнятості населення надає повний перелік консалтингових послуг з професійної орієнтації, професійної підготовки та навчання, особам, які шукають роботу, зайнятим, які бажають підвищити кваліфікацію або здобути нову професію, а також тим, хто потребує психологічної підтримки у досягненні кар'єрних цілей. Крім вищезгаданого, до функцій Агенції зайнятості входить розроблення інструктивних інструментів та методів професійної орієнтації, навчання консультантів щодо викоористання нових розробок та моніторинг якості профорієнтаційних послуг.

Державна агенція вибору професійної кар'єри Латвії надає консультативні послуги населенню щодо пошуку підходящої роботи, вибору професії та освітнього закладу. Відповідні послуги у чотирьох регіональних інформаційно-консультативних центрах надаються психологами та кар'єрними радниками і мають чітку скерованість на запити клієнта.

У Литві профорієнтація є одним з головних елементів стратегії навчання впродовж життя та частиною політики зайнятості. Формування політики професійної орієнтації в Литві здійснюється Міністерством освіти, науки та спорту [22], Міністерством соціального захисту та праці [24]. У 2006 році було створено Литовську раду професійної орієнтації, яка виконує дорадчу та

наглядову місію у напрямі розробки системи професійної орієнтації.

Реалізація політики професійної орієнтації здійснюється за принципами "знизу — вгору" та "зверху — вниз". Зокрема центри кар'єри університетів (коледжів), приватні консалтингові компанії реалізують політику за принципом "знизу — вгору", що передбачає надання відповідних послуг прямим споживачам (учням, студентам та дорослому населенню). Міністерство освіти, науки та спорту у співпраці з Міністерством соціального захисту та праці реалізують політику за принципом "згори — вниз", що передбачає дотримання Плану реалізації Стратегії профорієнтації, спрямованої на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці, виявлення здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, які впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності. Фінансування послуг з профорієнтації здійснюється з ресурсів державного бюджету, коштів Європейського соціального фонду, а також коштів програм "Активний ринок праці", "Ініціативи з гарантування молоді".

З метою забезпечення доступності інформації про профорієнтацію та консультативні послуги Міністерством освіти, науки та спорту розроблено національний Інтернет-портал AIKOS (Atviro informavimo, konsultavimo ir Oritavimo sistema — Система відкритої інформації, консультацій та орієнтації) [18], яка надає дані про професії, кваліфікації, освітні програми, професійну підготовку, умови прийому до освітніх закладів як у Литві, так і в країнах-членах ЄС, можливості зміни кваліфікації, статистику про вакансії для широкого кола клієнтів (починаючи від 14 років і старші) та надавачів послуг з профорієнтації.

Міністерство економіки та інновацій здійснює прогнозування попиту на людські ресурси на ринку праці [25]. В сфері освіти профорієнтація (професійна освіта, інформаційні та консультативні послуги) забезпечується освітніми закладами первинного, вторинного та третинного рівнів освіти. Послуги з профорієнтації (інформаційні та консалтингові) для осіб, які шукають роботу надаються біржами праці та їх структурними підрозділами (центрами зайнятості). Крім державних, існують приватні організації та асоціації, які можуть надавати профорієнтаційні послуги для окремих соціальних груп населення або людей з обмеженими можливостями. Як правило, такі послуги зводяться до посередництва у працевлаштуванні та організації навчання за спеціальними освітніми програмами.

Відповідно до національної Стратегії управління кар'єрою Міністерство освіти, науки і спорту Литви ініціювало при Палаті технічної творчості створення Центру планування кар'єри, на який покладено відповідальність за реалізацію Плану заходів з профорієнтації, надання інформації про професії та навички, яких вони потребують для учнів молодших шкіл, а також проведення акредитації інформаційних центрів з питань кар'єри.

Діяльність інформаційних центрів з питань кар'єри (ІЦПК) спрямована на учнів загальноосвітніх шкіл, батьків та вчителів. ІЦПК мають досить розгалужену мережу в 10 округах Литви користуються перевагами у доступі до національних баз даних про освіту та ринок праці. Як правило, вони існують при загальноосвітніх школах, освітніх і молодіжних центрах, де надають інформаційні послуги про вибір професій, навчання і працевлаштування як у країні, так і за кордоном. Надання послуг забезпечується професіоналами-консультантами (підготовленими викладачами, соціальними педагогами, бібліотекарями, шкільними психологами тощо).

Для учнів, батьків, шкільних спеціалістів з профорієнтації, муніципальних координаторів профорієнтації (освітньої кар'єри) Литовським шкільним центром

неформальної освіти і професійного навчання створено веб-сайт Mukis.lt [26], який надає інформаційно-методичну підтримку школам та агенціям щодо професійної орієнтації, висвітлює наукові досягнення щодо інновацій у цій сфері, популяризує, просуває та кординує ініціативи у професійній освіті, надає послуги з розвитку кар'єри тощо.

При університетах та коледжах створено центри кар'єри, які надають послуги не лише студентам та випускникам, а й абітурієнтам та роботодавцям. Потенційним студентам надається інформація, що пов'язана з вибором професії. Профорієнтаційні послуги для решти категорій споживачів варіюються від тренінгів з управління та розвитком кар'єрою, консультування щодо вибору сфери зайнятості до посередництва у працевлаштуванні.

Литовська організація з підготовки кадрів для ринку праці у рамках політики розвитку людських ресурсів надає інформаційні та консультативні послуги з професійної орієнтації, зорієнтовані на широкий спектр населення локальних ринків праці. Організація співпрацює з молодіжними центрами зайнятості у сфері психологічного тестування та консалтингу. Має власний веб портал, який дозволяє пройти тестування, отримати онлайн-консультацію щодо професій та навичок. На відміну від інших провайдерів з профорієнтації, її діяльність спрямована на консалтинг з питань кар'єри, соціально-психологічної інтеграції, для соціально вразливих груп, зокрема безробітних, інвалідів, військових, імігрантів та засуджених.

Найвищий рівень охоплення населення професійною орієнтацією на національному рівні має Литовська біржа праці, яка надає послуги з професійної орієнтації молоді та дорослому населенню, здійснює професійну підготовку, надає інформацію щодо розвитку ринку праці, вакансій, психологічну підтримку соціально вразливим особам, консалтингову підтримку щодо пошуку підходящої роботи, а також посередницькі послуги з працевлаштування [21]. Важливим аспектом діяльності біржі праці є педагогічно-психологічні послуги, спрямовані переважно на осіб, які мають особливі потреби, відчувають складнощі комунікації або в навчанні. Такі послуги пропонуються разом з професійною інформацією та консультуванням для школярів, студентів і військовослужбовців. У молодіжних центрах зайнятості, які підпорядковані біржі праці встановлено інформаційні термінали, які уможливають самостійний пошук вакансій як у регіоні, так і за його межами, інформацію про освітні заклади, тренінги, "дні відкритих дверей", а також юридичну і довідкову інформацію.

ВИСНОВКИ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Аналізуючи досвід скандинавських та балтійських країн у напрямі модернізації СПО, можна дійти висновку, що у кожній з країн держава грає ключову роль формуванні та реалізації політики професійної орієнтації, однак не виступає єдиним надавачем відповідних послуг. Системи професійної орієнтації у аналізованих країнах є невід'ємною частиною стратегії розвитку людських ресурсів та інструментом налагодження взаємозв'язків між ринками праці та освіти з метою подолання освітньо-кваліфікаційних дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили, скорочення ризиків соціального відторгнення у сфері праці для вразливих категорій працездатного населення. Політика професійної орієнтації триває впродовж життя, чому сприяє створення в ЄС Європейської мережі політики професійної орієнтації впродовж життя. До функціоналу цієї структури входить моніторинг профорієнтації в країнах ЄС, вивчення спільних і відмінних рис у формуванні та реалі-

зації відповідної політики і висвітлення прогресивного досвіду модернізації СПО.

Для України вивчення такого досвіду вкрай важливе, оскільки впродовж 2010—2017 рр. рівні горизонтальної та вертикальної невідповідності робочої сили потребам робочих місць зростають і однією з причин цієї тенденції є слабка система професійної орієнтації [3, с. 23]. Нині існує реальна потреба у створенні цілісної системи професійної орієнтації, здатної вдовольняти запити як прямих, так і непрямих споживачів відповідних послуг, своєчасно надаючи всю необхідну інформацію про розвиток ринків праці та освіти, потреби у кваліфікаціях, можливості здобуття відповідної освіти, планування кар'єри тощо. Стратегічною ціллю у цьому напрямі є надання розширеного кваліфікованого супроводу громадян у професійному самовизначенні впродовж життя з урахуванням потреб всебічного розвитку особистості, свободи вибору професії й сфери зайнятості. Модернізація системи професійної орієнтації сприятиме зміцненню взаємозв'язків ринків праці та освіти, досягненню балансу між інтересами громадян та потребами економіки. Досягненню означених цілей та підвищенню ефективності національної системи професійної орієнтації населення сприятиме реалізація таких кроків:

1) створення Національного форуму професійної орієнтації, здатного стати надійною платформою інноваційних ініціатив міжвідомчої взаємодії органів державної влади з недержавними громадськими організаціями, представниками роботодавців та профспілок;

2) розроблення та впровадження модерних підходів до змісту та форм профорієнтаційної роботи з різними віковими категоріями населення, у тому числі й соціально вразливими верствами населення (безробітні, особи з обмеженими можливостями, ветерани, пенсіонери тощо);

3) задоволення кадрової потреби системи професійної орієнтації у кваліфікованих кар'єрних радниках та консультантах з професійного самовизначення шляхом забезпечення якісної професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації;

4) розроблення нормативної документації щодо оцінки якості професійно орієнтаційних послуг та атестації осіб, які здійснюють професійну орієнтацію;

5) розширення мережі онлайн-послуг з професійної орієнтації, спрямованої на регіональні та локальні потреби ринків праці з урахуванням інтересів і запитів прямих та непрямих споживачів (учні шкіл, батьки, молодь, доросле населення);

6) створення та розвиток механізмів і моделей залучення учнів та молоді до професійних спроб на виробничих майданчиках підприємств, з метою виявлення нахилів та інтересів до професії, навчання технологіям побудови освітньо-професійних траєкторій та озброєння навичками планування кар'єри.

Профорієнтаційна послуга має бути доступною, відповідати європейським та національним стандартам якості і надаватися не тільки в процесі прямого спілкування з кар'єрними радниками, педагогами в освітніх закладах чи при службі зайнятості, а й онлайн з використанням найпрогресивніших ІТ-технологій. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі будуть пов'язані з вивченням передових практик надання онлайн-послуг з професійної орієнтації як у державному, так і недержавному секторах.

Література:

1. Беганська І.Ю. Професійна орієнтація та професійна освіта в Україні: теорія і практика: моногр. / Беганська І.Ю. // Донецьк. держ. ун-т упр. Донецьк: ВІК, 2012. 449 с.

2. Білоусова Л.І., Пономарьова Н.А. Специфіка професійної орієнтації молоді в сучасний період розвитку

суспільства Народна освіта. Вип. № 2 (29), 2016. с. 19—24.

3. Ільч Л.М. Структурні зрушення транзитивного ринку праці: теорія і методологія регулювання: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.07 / Л.М. Ільч // НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи НАН України. Київ, 2018, 40 с.

4. Концепція державної системи професійної орієнтації населення. Урядовий кур'єр. № 182 від 01.10.2008.

5. Лозовецька В.Т. Професійна орієнтація молоді в умовах сучасного ринку праці: моногр. / В.Т. Лозовецька // Київ: ІПТО НАПН України, 2012. 157 с.

6. Людський розвиток в Україні. Інноваційні види зайнятості та перспективи розвитку. Кол. монографія. / за ред. Е.М. Лібанової. Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. — Київ, 2016. — 328 с.

7. Офіційний сайт Ісландської асоціації з освіти та професійної орієнтації. — Режим доступу: <https://www.fns.is/> (Дата звернення: 20.05.2019).

8. Офіційний сайт Шведської національної агенції з освіти. — Режим доступу: <https://www.skolverket.se/> (Дата звернення: 20.05.2019).

9. Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0198-95/print?text=%CF%F0-%EE%F4%F5%F1%B3%E9%ED%E0+%EE%F0-B3%BA%ED%F2%E0%F6%B3%FF> (Дата звернення: 20.05.2019).

10. Сапельнікова Н.А., Решетова Г.І. Професійна освіта та професійна орієнтація як інструмент прогнозування та регулювання ринку праці / Н.А. Сапельнікова, Г.І. Решетова. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 19. С. 919—926.

11. Career guidance in Sweden. Available at: https://www.uhr.se/globalassets/syv/utlandsvistelse/euroguidance/fler-rapporter/career-guidance_uppslag.pdf (Accessed 20.05.2019).

12. Educational and vocational guidance in Iceland. Euroguidance Centre 2015, 31 p.

13. Guidance in Education — the educational guidance system in Denmark. Euroguidance Denmark, The Danish Agency for Higher Education, 2014, 24 p.

14. Haug E., Plant P., Valdimarsdottir S., Bergmo-Prvulovic I., Vuorinen R., Loven A. and Vilhjalsdottir, G. Nordic research on educational and vocational guidance: a systematic literature review of thematic features between 2003 and 2016, International Journal for Educational and Vocational Guidance. Vol. 19(2), 2018, pp.185—202. DOI: 10.1007/s10775-018-9375-4.

15. Lifelong Guidance in Estonia 2019. Archimedes Foundation, 2019, 15 p.

16. Plant, P. and Haug, E., Unheard: the voice of users in the development of quality in career guidance services, International Journal of Lifelong Education, Vol. 37(3), 2018, pp. 372—383, DOI: 10.1080/02601370.2018.1485058.

17. Tejedor M., Mangas L. and Sierra B. "Measuring the relationship between career, guidance, and adults' training needs: Analysis and assessment of results from the perspective of the social responsibility", Universitas Psychologica, Vol. 15 (4), 2016, available at: <http://dx.doi.org/10.11144/Javeriana.upsy15-4mrcg> (Accessed 20.05.2019).

18. The official website of AIKOS. Available at: <https://www.aikos.smm.lt> (Accessed 20.05.2019).

19. The official website of Danish Ministry of Education. Available at: <https://www.uvm.dk/> (Accessed 20.05.2019).

20. The official website of Danish Ministry of Higher Education and Science. Available at: <https://ufm.dk/> (Accessed 20.05.2019).

21. The official website of Lithuanian Labour Exchange under the Ministry of Social Security and Labour. Available at: <http://www.ldb.lt> (Accessed 20.05.2019).

22. The official website of Ministry of Education, Science and Sport of the Republic of Lithuania. Available at: <https://www.smm.lt/web/en/> (Accessed 20.05.2019).

23. The official website of Ministry of Education and Science of Latvia. Available at: <https://www.izm.gov.lv/en/> (Accessed 20.05.2019).

24. The official website of Ministry of Social Security and Labour of the Republic of Lithuania. Available at: <https://socmin.lrv.lt/en/search?query=Guidelines&email=> (Accessed 20.05.2019).

25. The official website of Ministry of the Economy and Innovation of the Republic of Lithuania. Available at: <http://eimin.lrv.lt> (Accessed 20.05.2019).

26. The official website of Mukis. Available at: http://www.mukis.lt/lt/apie_mus/uzdaviniai.html (Accessed 20.05.2019).

27. The official website of Naestaskref. Available at: <https://naestaskref.is/> (Accessed 20.02.2019).

28. The official website of Swedish public employment service. Available at: <https://arbetsformedlingen.se> (Accessed 20.05.2019).

29. The official website of UddannelsesGuiden. Available at: <https://www.ug.dk/> (Accessed 20.05.2019).

30. The official website of Utbildningsinfo. Available at: <http://www.utbildningsinfo.se> (Accessed 20.05.2019).

References:

1. Beganska, I.U. (2013), Profesijna orijentatsiia ta profesijna osvita v Ukraini: teoriia i praktyka [Career guidance and vocational education in Ukraine: theory and practice], VIK, Donetsk, Ukraine.

2. Bilousova, L.I. and Ponomarova, N.A. (2016), "The Specifics of the Professional Orientation of Young People at the Present Stage of Development of Society". *Narodna osvita*, vol. 2 (29), pp. 19—24.

3. Ilich, L.M. (2018), Structural changes in the transitional labor market: theory and methodology of regulation, Doctor of Economic Sciences Thesis, Demography, Labour Economics, Social Economics and Policy, M. V. Ptukha Institute of Demography and Social Studies, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

4. Cabinet of Ministers Of Ukraine (2008), "The concept of the power system of vocational guidance population". *Uriadovyi kurier*, vol. 182 vid 01.10.2008.

5. Lozovetska, V.T. (2012), Profesijna orijentatsiia molodi v umovakh suchasnoho rynku pratsi [Career guidance of young people in the modern labor market], IPTO NAPN of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

6. Libanova, E.M. (2016), Liuds'kyj rozvytok v Ukraini. Innovatsijni vydy zajniateosti ta perspektivy rozvytku [Human development in Ukraine. Innovative types of employment and development perspectives], In-t demografiiyi ta sotsialny doslidzhen im. M.V. Ptukhy NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

7. The official website of the Icelandic Association for Education and Vocational Guidance (2019), available at: <https://www.fns.is/> (Accessed 20 May 2019).

8. The official website of the Swedish National Agency for Education (2019), available at: <https://www.skolverket.se/> (Accessed 20 May 2019).

9. The Verhovna Rada of Ukraine (1995), "Regulations on vocational guidance of young people who are studying", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0198-95/print?text=%CF%F0%EE%F4%E5%F1%B3%E9%ED%E0+%EE%F0%B3%BA%ED%F2%E0%F6%B3%FF> (Accessed 20 May 2019).

10. Sapelnikova, N.L. and Reshetova G.I. (2018), "Vocational education and career guidance as a tool for forecasting and regulating the labor market", *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 19, pp. 919—926.

11. Euroguidance Sweden (2018), "Career guidance in Sweden", available at: https://www.uhr.se/globalassets/syv/utlandsvistelse/euroguidance/fler-rapporter/career-guidance_uppslag.pdf (Accessed 20 May 2019).

12. Euroguidance Centre (2015), "Educational and vocational guidance in Iceland", available at: <https://www.euroguidance.eu/educational-and-vocational-guidance-in-iceland/download/educationalzazvzgciceland-pdf-2> (Accessed 20 May 2019).

13. The Danish Agency for Higher Education (2014), *Guidance in Education — the educational guidance system in Denmark*, The Danish Agency for Higher Education, Copenhagen, Denmark.

14. Haug, E. Plant, P. Valdimarsdottir, S. Bergmo-Prvulovic, I. Vuorinen, R. Loven, A. and Vilhjalmssdottir, G. (2018), "Nordic research on educational and vocational guidance: a systematic literature review of thematic features between 2003 and 2016", *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, Vol. 19(2), pp. 185—202. DOI: 10.1007/s10775-018-9375-4.

15. Archimedes Foundation (2019), "Lifelong Guidance in Estonia 2019", Archimedes Foundation, Tallinn, Estonia.

16. Plant, P. and Haug, E. (2018), "Unheard: the voice of users in the development of quality in career guidance services", *International Journal of Lifelong Education*, Vol. 37(3), pp. 372—383, DOI: 10.1080/02601370.2018.1485058.

17. Tejedor, M. Mangas, L. and Sierra, B. (2016), "Measuring the relationship between career, guidance, and adults' training needs: Analysis and assessment of results from the perspective of the social responsibility", *Universitas Psychologica*, Vol. 15 (4), available at: <http://dx.doi.org/10.11144/Javeriana.upsy15-4mrcg> (Accessed 20 May 2019).

18. The official website of AIKOS (2019), available at: <https://www.aikos.smm.lt> (Accessed 20 May 2019).

19. The official website of Danish Ministry of Education (2019), available at: <https://www.uvm.dk/> (Accessed 20 May 2019).

20. The official website of Danish Ministry of Science, Innovation and Higher Education (2019), available at: <https://ufm.dk/> (Accessed 20 May 2019).

21. The official website of Lithuanian Labour Exchange under the Ministry of Social Security and Labour (2019), available at: <http://www.ldb.lt> (Accessed 20 May 2019).

22. The official website of Ministry of Education and Science of Latvia (2019), available at: <https://www.izm.gov.lv/en/> (Accessed 20 May 2019).

23. The official website of Ministry of Education, Science and Sport of the Republic of Lithuania (2019), available at: <https://www.smm.lt/web/en/> (Accessed 20 May 2019).

24. The official website of Ministry of Social Security and Labour of the Republic of Lithuania (2019), available at: <https://socmin.lrv.lt/en/search?query=Guidelines&email=> (Accessed 20 May 2019).

25. The official website of Ministry of the Economy and Innovation of the Republic of Lithuania (2019), available at: <http://eimin.lrv.lt> (Accessed 20 May 2019).

26. The official website of Mukis (2019), available at: http://www.mukis.lt/lt/apie_mus/uzdaviniai.html (Accessed 20 May 2019).

27. The official website of Naestaskref, available at: <https://naestaskref.is/> (Accessed 20 May 2019).

28. The official website of Swedish public employment service (2019), available at: <https://arbetsformedlingen.se> (Accessed 20 May 2019).

29. The official website of UddannelsesGuiden (2019), available at: <https://www.ug.dk/> (Accessed 20 May 2019).

30. The official website of Utbildningsinfo (2019), available at: <http://www.utbildningsinfo.se> (Accessed 20 May 2019).

Стаття надійшла до редакції 14.07.2019 р.